Pr Heidy Purga
Eesti Vabariigi kultuuriminister

ARUPÄRIMINE
August Korgi mälestuskivi avalikus ruumis püsimise ning okupatsioonivõimu sümbolite ja mälestusmärkide eemaldamise kohta

Lugupeetud kultuuriminister

Eesti avalik ruum, ajaloomälu ja kultuuripärand peavad kandma väärtusi, mis austavad Eesti Vabariigi iseseisvust ja Vabadussõjas oma elu andnud kangelasi. Paraku on Eestis endiselt avalikult eksponeeritud Nõukogude okupatsioonivõimu ajal püstitatud mälestusmärke ja tähiseid, mis ülistavad otseselt Eesti riikluse vastu sõdinud isikuid.

Üheks kõnekamaks näiteks on Tartumaal Kastre vallas Aardla külas (Vangi popsikoha juures) endiselt asuv mälestuskivi Punaarmee väejuhi August Korgi auks. Mälestuskivil seisab eesti ja vene keeles okupatsiooniaegne propagandistlik tekst: „Siin Aardla külas sündis väljapaistev Punaarmee väejuht, Kodusõja kangelane August Kork 3 VIII 1887 – 11 VI 1937".

Ajaloolised faktid on ühesed: August Kork ei olnud Eesti vabaduse eest seisja, vaid Eesti Vabariigi vastane sõjaline juht. 1918. aasta detsembris määrati ta Narvas tegutsenud Eesti Töörahva Kommuuni Nõukogu Sõjaväe Valitsuse konsultandiks ning 1919. aasta veebruaris sai temast Eesti Punaarmee staabiülem. Alates sama aasta juulist juhtis ta Punaarmee 15. armeed, mille väed osalesid 1919. aasta detsembri lahingutes Narva rindel. Seega oli tegemist väejuhiga, kes juhtis Eesti Vabariigi vastu sõdinud Punaarmee vägesid.

2022. aastal algatas Vabariigi Valitsus seaduseelnõu, mille eesmärk oli luua õiguslik regulatsioon avalikust ruumist sinna sobimatute rajatiste, eelkõige punamonumentide eemaldamiseks. Riigikogu võttis eelnõu 2023. aasta veebruaris vastu, kuid president jättis seaduse välja kuulutamata, viidates selle õigusselgusetusele. Riigikogu ei võtnud seadust hiljem muutmata kujul uuesti vastu ning vajalik õiguslik regulatsioon jäi kehtestamata. Kuigi okupatsioonivõimu sümbolite ja mälestusmärkide eemaldamise vajadust on korduvalt teadvustatud, ei ole probleemile seni leitud terviklikku lahendust.

Olukord, kus Eesti Vabariigi vastu relvaga võidelnud Punaarmee väejuhti ülistav mälestuskivi seisab enam kui kolmkümmend viis aastat pärast iseseisvuse taastamist endiselt Eesti avalikus ruumis, riivab sügavalt Vabadussõjas langenute mälestust ja ühiskondlikku õiglustunnet.

Lähtudes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse paragrahvist 139 ja ülalpool kirjeldatud asjaoludest on meil Teile järgmised küsimused:

1. **Hinnang August Korgi mälestuskivile:** Kuidas hindate kultuuriministrina olukorda, kus Tartumaal Aardla külas asub endiselt avalikus ruumis mälestuskivi, mis ülistab Vabadussõjas Eesti Vabariigi vastu sõdinud Punaarmee väejuhti August Korki kui „väljapaistvat Punaarmee väejuhti ja Kodusõja kangelast"? Kas Teie hinnangul on sellise mälestuskivi säilimine avalikus ruumis kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduslike väärtuste ja mäletamiskultuuriga?

Arupärimine
"18." 11. 2026 Nr. 1119

2. **Muinsuskaitseameti ja Kultuuriministeeriumi tegevus:** Kas kõnealune August Korgi mälestuskivi või teised temaga seotud mälestustähised on tunnistatud kultuurimälestiseks või kantud kultuurimälestiste registrisse? Milliseid samme on Kultuuriministeerium ja Muinsuskaitseamet alates 2022. aastast astunud, et selgitada välja punamonumentide eemaldamist takistavad muinsuskaitselised, õiguslikud või muud piirangud ning leida võimalused nende kõrvaldamiseks?
3. **Seadusandlikud takistused punamonumentide eemaldamisel:** Milliseid konkreetseid ettepanekuid on Kultuuriministeerium teinud Vabariigi Valitsusele või Justiitsministeeriumile, et kehtestada selge ja põhiseadusega kooskõlas olev õiguslik regulatsioon okupatsioonivõimu ning Eesti Vabariigi vastu võidelnud isikuid ülistavate mälestusmärkide avalikust ruumist eemaldamiseks? Milliseid samme on ministeerium astunud pärast vastava seaduseelnõu 746 SE menetluse katkemist?
4. **Koostöö kohalike omavalitsustega:** Kuidas toetab ja suunab Kultuuriministeerium kohalikke omavalitsusi, sealhulgas Kastre valda, kelle territooriumil asuvad Eesti Vabariigi vastu võidelnud isikutele pühendatud mälestuskivid, et need saaksid väärikalt avalikust ruumist eemaldatud ning vajaduse korral muuseumidele ajalooliste eksponaatidena üle antud? Kas Kultuuriministeerium on August Korgi mälestuskivi küsimuses Kastre vallaga ühendust võtnud või kavandab seda teha?
5. **Konkreetne tegevuskava:** Kas Kultuuriministeerium on algatanud või kavandanud konkreetseid samme August Korgi mälestuskivi eemaldamiseks avalikust ruumist? Kui jah, siis milline on kavandatud tegevuse ajakava ja milline asutus vastutab eemaldamise korraldamise eest? Kui ei, siis miks ei ole seda seni tehtud? Kui palju on Kultuuriministeerium ja Riigikantselei andmetel Eestis veel avalikus ruumis asuvaid Nõukogude okupatsioonivõimu ja Eesti-vastaseid tegelasi ülistavaid mälestusmärke, mille eemaldamist ei ole seni ellu viidud?

Lugupidamisega

Henn Põlluaas
Riigikogu liige